

ДИСПОЗИЦІЙНО-РЕФЛЕКСИВНИЙ КОМПОНЕНТ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Чайкіна Н.О.

PhD, к. психол. н., доцент кафедри психології
Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка

Розглядаються складові, які впливають на уявлення про сімейні цінності в студентському віці. Аналізуються результати дослідження диспозиційно-рефлексивних компонентів сімейних цінностей через рівень сімейної адаптації, згуртованості, смислотиттєвих орієнтацій, аспектів локусу контролю «Я» і ставлення до своєї сім'ї у студентському віці.

Ключові слова: студенти, сімейна адаптація і цінності, екзистенція буття, локус контролю «Я», цілі, результат і осмисленість життя.

Keywords: students, family adaptation and values, existence of being, locus of control «I», goals, results and meaningfulness of life.

Постановка проблеми. Диспозиційно-рефлексивний компонент сімейних цінностей в студентському середовищі передбачає наявність у юнаків та дівчат стійкої позитивної мотивації до шлюбу, як важливої життєвої цінності (базове «Я»), усвідомлене бажання мати сім'ю, глибоку переконаність у її значущості, прагнення бути щасливим у подружньому житті, потребу в оволодінні знаннями, вміннями та навичками, які є необхідними для створення та успішного функціонування сім'ї (ситуаційне «Я»). Даний компонент знаходить своє вираження в ціннісно-смісловій сфері образу «Я» – у настановленнях, ціннісних орієнтаціях, переконаннях, мотивах, моральних нормах, життєвій позиції, що поступово формується в створений спільними

зусиллями образ «МІ-сімейна система». Дослідження психологів демонструють, що шлюбно-сімейні уявлення студентів вирізняються недостатньою наповненістю, невисокою оцінкою себе як майбутнього подружжя [1, 2]. Особливо неповними є уявлення студентів про функції сім'ї та організацію сімейного життя.

Аналіз останніх джерел і публікацій з теми. У сучасній вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній науці окремі аспекти впливу сімейних цінностей на формування психологічної і духовної культури студентської молоді вивчали І. Бех, Л. Белова, Г. Бейтсон, А.Я. Варга, Г. Дейнега, С.В. Ковальов, К. Маданес, Ф. Сімон, В.В. Столін, К.В. Седих, Дж. Хейлі, Й. Шварцев, Г. Шевченко, Т. Шклярова,

Н.О. Чайкіна, О.Г. Шмельов, Е.Г. Ейде-міллер та інші.

Вчений-дослідник сучасної сім'ї Р.П. Федоренко [4], вивчаючи проблеми сім'ї, формування сімейних цінностей відзначає, що «у гуманних відносинах добра, ширості, людяності, взаємоповаги утверджується віра дитини в людську духовність». Важливо відзначити, що недостатня увага до сімейних цінностей в житті сучасних сімей приділяється таким критеріям, як сімейна культура, толерантність, шляхетність, доброчинність, великодушність, емпатія, милосердя, благодійність, освіченість, інтелігентність та ін.

Організація досліджень. Для вивчення диспозиційно-рефлексивної складової сімейних цінностей в студентському середовищі, на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, було проведено емпіричне дослідження рівня сімейної адаптації та згуртованості членів сім'ї, смислотитетивих орієнтацій та аспекти локусу контролю і відношення студентів до своєї сім'ї.

Результати дослідження показали, що 63% респондентів мають позитивне ставлення до сім'ї. Такі студенти мають позитивний досвід або уявлення про гармонійні сімейні стосунки і відповідне рольове поведіння в ній. Лише 7% досліджуваних мають негативне ставлення до сім'ї, вони не відчують, що сім'я – це зона комфорту, безпеки і розвитку, не втручаються в сімейні справи і рідко проводять свій вільний час в сім'ї. Водночас низький

рівень сімейної адаптації властивий 43% студентам, що виявляється у ригідності і структурованості поведінкових стратегій сімейної поведінки і у невмінні адекватно взаємодіяти в ситуації впливу стресорів на сімейну систему. 14% досліджуваних мають високий рівень сімейної адаптації. В їхніх родинах завжди враховуються пропозиції всіх членів сім'ї, кожен з яких може гнучко реагувати на зміни сімейної системи.

У 29% респондентів було виявлено низький рівень сімейної згуртованості, вони рідко звертаються за допомогою до рідних, а в їх сім'ях не прийнято довірливо спілкуватися. Члени їхньої родини частіше спілкуються зі сторонніми, аніж один з одним, тому вони емоційно автономні і дистанційовані один від одного, що характерно для роз'єданого типу сімейної родини. Тільки 14% досліджуваних характерно високий рівень сімейної згуртованості. Такі студенти високо оцінюють ступінь емоційного зв'язку між членами сім'ї і їм притаманний зв'язаний тип сімейної згуртованості.

Результати свідчать, що 64% досліджуваних властивий середній рівень локусу контролю «Я». Вони ще не уявляють себе сильною особистістю та не володіють достатньою свободою вибору, щоб побудувати своє життя відповідно до своїх цілей і завдань та уявленнями про її сенс. Такі студенти поки що в залежності від ситуації можуть здійснювати контроль над подіями власного життя. Високий рівень за субшкалою «цілі в житті» властивий

47% досліджуваних, яких можна назвати цілеспрямованими людьми, хоча їх плани поки що не мають реальної опори в сьогоденні і не підкріплюються особистою відповідальністю за їхню реалізацію. Для 24% досліджуваних властивий низький рівень за субшкалою «процес життя», що свідчить про переживання онтологічної значущості життя. Вони незадоволені своїм життям, невдачами і спираються у сенсі свого життя на спогади про минуле або на мрії про майбутнє. Середній рівень за субшкалою «результат життя» мають 56% студентів, які ще тільки починають вчитися вибудовувати стосунки і отримувати від них задоволення. 47% студентів мають середній рівень осмисленості життя, єдиний сенс життя для них полягає в тому, що щоб просто жити. Для 30% досліджуваних властивий низький рівень осмисленості життя. Їхні життєві погляди ще не зовсім визначені, а повсякденні справи приносять лише хвилювання та неприємності. Водночас 23% досліджуваних мають високий рівень осмисленості життя, такі студенти мають в житті ясні цілі та наміри, їхнє життя завжди наповнене яскравими та цікавими подіями. В житті вони, як правило, знаходять своє покликання.

Висновки: отже за результатами дослідження можемо дійти висновку, що студентський вік характеризується протиріччям між реальною сімейною системою і бажаною, коли постає завдання вибудовувати і узгоджувати власну систему і ієрархію сімейних цінностей, яка суттєво впливає на поведінку та вчинки молодої людини, на рівень її екзистенціального буття та на процес самореалізації в житті. Тому маємо зазначити, що диспозиційно-рефлексивний компонент має суттєвий вплив на формування сімейних цінностей у студентському віці.

Література:

1. Городецький О. Сімейні цінності студентської молоді, яка займається фізичною культурою і спортом. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017.
2. №1. С. 129-133.
3. Лещенко О.Г., Безрук М.Л. Аналіз сімейних цінностей студентів-першокурсників. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах: педагогічний журнал. 2018. № 60. Т.2. С. 90-93.
4. Седих К.В. Психологія взаємодії систем: «сім'я та освітні інституції».
5. Полтава: Довкілля-К, 2008. 288 с.
6. Федоренко Р. П. Психологія молодої сім'ї і сімейна криза: Моногр.
7. Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 168 с.